

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра загальноправових дисциплін

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Правове забезпечення безпеки інноваційної діяльності підприємства»

Студента 2 курсу, 8м
групи, спеціальності 081
«Право»,

спеціалізації
«Правове забезпечення
безпеки підприємницької
діяльності»

Шустика
Андрія Михайловича

Науковий керівник,
кандидат юридичних наук,
професор

Крегул Юрій
Іванович

Гарант освітньої
програми, кандидат
юридичних наук, професор

Крегул Юрій
Іванович

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1.ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	5
1.1. Поняття та сутність правового забезпечення безпеки інноваційної діяльності підприємства.....	5
1.2. Державне регулювання інноваційної діяльності в Україні.....	11
1.3.. Види інноваційної діяльності підприємства.....	19
РОЗДІЛ 2.ФОРМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	27
2.1. Види та форми інвестування інноваційної діяльності, як форма забезпечення безпеки інноваційної діяльності підприємства.....	27
2.2 Інші форми правового забезпечення безпеки інноваційної діяльності підприємства.....	30
2.2.1 Договір на створення та передачу науково-технічної продукції, державна експертиза інноваційних проектів.....	30
2.2.2 Договір комерційної концесії в сфері інноваційної діяльності.....	32
2.3. Зарубіжний досвід правового регулювання інноваційної діяльності в сфері підприємництва.....	35
ВИСНОВКИ.....	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	45

ВСТУП

На сучасному етапі формування правового, демократичного суспільства найважливішим аспектом участі держави в регулюванні інноваційних процесів та невід'ємною складовою національної інноваційної системи є створення цілісного правового поля для повноцінної, масштабної та результативної інноваційної діяльності, а також впровадження системного контролю за дотриманням нормативно-правових актів, що у нинішніх умовах регламентують відносини у цій сфері. Важливим етапом формування правового механізму державного регулювання інноваційного підприємництва повинна бути законотворча діяльність, вектор якої залежить від компетентності суб'єктів права, законодавчої ініціативи, їх політичних уподобань, а також система впровадження законодавчих актів і контролю за їх дотриманням.

Серед факторів, які спричинили загрозливу ситуацію в науковій та інноваційній діяльності і призводять до розмивання проголошених завдань інноваційного розвитку української економіки, необхідно відзначити відсутність єдиної системи управління нормативним проектуванням, досконалого механізму впровадження законодавчих актів та контролю за їх дотриманням. При цьому слід наголосити, що теоретичні питання нормативного проектування, розробки принципів законотворення, формування сучасного механізму впровадження нормативно-правових актів та контролю за їх дотриманням не стали предметом широкої наукової дискусії і не достатньо висвітлювалися у вітчизняній науковій літературі.

В сучасних умовах економічне зростання будь-якої держави має пряму залежність від рівня інноваційної діяльності кожного підприємства. Для реалізації конкурентоспроможності промислових підприємств України організаціям необхідно активно впроваджувати у виробництво новітні

досягнення науки і техніки та використовувати інноваційні технології. Найважливішим показником для вітчизняної промисловості та економіки є інноваційна активність, що гарантує високий рівень технологічної незалежності промислових підприємств, і підвищує їх ефективність. Реалізація результативного функціонування промислових підприємств вимагає постійного збільшення якості товарів та послуг, що досягається підвищенням інноваційної активності та впровадженням інновацій на промислові підприємства.

Дослідженню інноваційної діяльності присвячена велика кількість наукових праць, як вітчизняних так й зарубіжних дослідників. Питання управління інноваційною діяльністю підприємства досліджували такі вчені, як Баганець О. О., Братчук Л. М., Ковтуненко К. В., Колодяжна К. В., Криворучко Т. В., Лиськова Л. М., Мамонтова Н. А., Матвеев П. С., Полозова Т. В., Рилач Н. Є., Терещенко В. Л. Чулаєвська М. Є. та багато інших.

Метою даної роботи є дослідження існуючого правового механізму нормативно-правової бази у сфері інноваційного підприємництва.

Об'єктом дослідження є правове забезпечення безпеки інноваційної діяльності підприємства.

Предметом дослідження є особливості правового регулювання інноваційної діяльності в сфері підприємництва.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити наступні завдання:

- визначити поняття та сутність правового забезпечення безпеки інноваційної діяльності підприємства;
- охарактеризувати теоретико-правові засади забезпечення безпеки інноваційної діяльності підприємства ;
- проаналізувати сутність державного регулювання інноваційної діяльності в Україні;
- дослідити види та форми інвестування інноваційної діяльності як форми забезпечення безпеки інноваційної діяльності підприємства;
- надати характеристику договору на створення та передачу науково - технічної продукції, державної експертизи інноваційних проектів та договору

комерційної концесії в сфері інноваційної діяльності;

- дослідити зарубіжний досвід правового регулювання інноваційної діяльності в сфері підприємництва

Випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів з підрозділами, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поняття та сутність правового забезпечення безпеки інноваційної діяльності підприємства

Серед вітчизняних і закордонних учених немає єдиного визначення терміна «економічна безпека». Аналіз наведених визначень економічної безпеки свідчить, що ні в Україні, ні закордоном не існує однозначного підходу до визначення терміна «економічна безпека». Разом з тим, всі поняття при всій своїй несхожості між собою мають однакові ознаки. Тлумачення визначення поняття «економічна безпека підприємства» наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Еволюція поняття «Економічна безпека підприємства»

Визначення 1	Автор 2	Рік 3
Захищеність діяльності підприємства від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатність швидко усувати різноманітні погрози або пристосуватися до існуючих умов, що не відображаються негативно на його діяльності.	Ковальов Д.М., Сухорукова Т.М., [4]	1998
Характеристика системи, яка самоорганізовується й самореалізується, стан, при яким економічні параметри дозволяють зберігати головні її властивості: рівновага й стійкість при мінімізації погроз.	Подлужна Н.О., [5]	2001

Такий стан суб'єкта ведення господарства, при яким він, найбільше ефективно використовуючи корпоративні ресурси досягає запобігання, ослаблення або захисти від істотних небезпек і погроз або інших непередбачених обставин і, в основному, забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції й господарського ризику.	Грунин О.М, Грунин С.М., [6]	2002
Стан ефективного використання його ресурсів (капіталу, персоналу, інформації й технології, техніки й устаткування, прав) і існуючої ринкової можливості, що дозволяє запобігати внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (погрози) і	Арефєва О.В., [7]	2003
Стан ефективного використання ресурсів і наявних ринкових можливостей, що дозволяє підприємству уникнути внутрішні й зовнішні погрози, що й забезпечує йому сталий розвиток на ринку відповідно до вибраної місії.	Кузенко Т.Б., [8]	2004

Економічна безпека підприємства - це такий стан ресурсів (капіталу, персоналу, інформації, технології й техніки, устаткування, прав) і підприємницької можливості, при яким гарантується максимально ефективно їхнє використання для забезпечення стабільного	Цигилик І.І., [9]	2007
Готовність системи менеджменту підприємства щодо використання її в процесі комерціалізації нововведень, з урахуванням обмежень щодо підвищення (або збереження) припустимого рівня ризику.	Лобунська С.В., [2]	2012

Відтак, більшість авторів сходяться в тому, що економічна безпека підприємства - це певний стан системи ведення господарства, яке крім того ще й спрямоване на мобілізацію всіх наявних на підприємстві корпоративних ресурсів з метою захисту його (підприємства) від небажаних впливів у сьогоденні й майбутньому часу для найбільш ефективного використання цих ресурсів. Тобто система здатна самоорганізовуватися й самореалізуватися, зберігаючи рівновагу й стійкість при мінімізації погроз. Економічна безпека підприємства - як стан захищеності підприємства від небажаних впливів, як

зовнішнього так і внутрішнього характеру, при максимально ефективному використанні наявних ресурсів (потенціалу підприємства).

Враховуючи важливість і необхідність дослідження проблеми безпеки, Міністерство економіки України в 2007 році узагальнило методологічні підходи до трактування й запропонувало наступне визначення - «економічна безпека - це такий стан національної економіки, що дає можливість зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх погроз, здатність задовольняти потреби особистості, родини, суспільства й держави» [10]. В контексті вищевикладеного постає питання визначення сутності поняття економічна безпека інноваційної діяльності підприємства. Як зазначає О. Ястремська: «Економічна безпека інноваційної діяльності підприємства - це стан ефективного використання його ресурсів та ринкових можливостей для запобігання погроз зовнішнього та внутрішнього середовища, які виникають в процесі планування, забезпечення та організації діяльності, пов'язаної з практичним використанням ідей, наукових досліджень та розробок, що сприяють підвищенню економічних та соціальних результатів господарювання на базі формування конкурентних переваг підприємства» [11, с.250].

Наведене визначення поняття економічної безпеки інноваційної діяльності підприємства обумовлено залежністю успішності реалізації даної діяльності від ефективності управління основними ресурсами підприємства (матеріальними, фінансовими та трудовими). Так, технічне та технологічне оснащення виробничого процесу впливає на якість, швидкість та собівартість продукції, що виробляється. Наявність вільних фінансових ресурсів дозволяє здійснювати науково-конструкторські розробки та використовувати у виробничому процесі новітні технології та виробляти продукцію, що має конкурентні інноваційні характеристики (переваги). Кваліфікація промислово-виробничого персоналу впливає на якість продукції, його матеріальну та нематеріальну умотивованість обумовлюють лояльне ставлення робітників до керівництва та підприємства взагалі, що сприяє забезпеченню безпеки в інформаційній сфері. Ефективність інноваційної діяльності свідчить про досяжність поставлених цілей в цій галузі, що, в свою чергу, впливає на рівень

економічної безпеки підприємства.

Загрози в інноваційній діяльності можна об'єднати за такими групами. До першої групи доцільно віднести загрози, що виникають в процесі забезпечення інноваційної діяльності, а саме: загрози незабезпечення інноваційного проекту достатнім рівнем фінансування включають:

- нездобуття коштів, необхідних для розробки інноваційного проекту;
- бюджет проекту може виявитися дефіцитним унаслідок ліквідації, банкрутства або накладення арешту на майно кредиторів;
- загрози, пов'язані з недостатнім рівнем кадрового та техніко-технологічного забезпечення інноваційних процесів.

Друга група це загрози, що можуть виникати в процесі організації інноваційної діяльності (загрози невиконання господарських угод), як:

- відмова партнера від укладення договору після проведення переговорів;
- укладення угод з неплатоспроможними партнерами;
- невиконання партнерами договірних зобов'язань у встановлений термін;
- забруднення довкілля та спричинення збитку.
- відтік конфіденційної інформації або з вини співробітників, або в результаті промислового шпигунства, організованого конкурентами;
- неправильний вибір ринків збуту і неповна інформація про конкурентів або відсутність достовірної інформації про конкурентів;
- поява на ринку виробників з інших галузей, що пропонують однотипні, здатні задовольнити попит споживачів.

Уникнути повністю загрози в інноваційній діяльності неможливо, оскільки інновації і ризик - це дві взаємозв'язані категорії. Складне середовище, в якому працює підприємство, потребує від нього постійної роботи над удосконаленням прийняття управлінських рішень щодо гарантування його економічної безпеки. Необхідною складовою цього процесу є аналіз і оцінка функціонування підприємства. Вибір методів їхнього здійснення визначається цілком та спрямуванням можливого впливу на елементи внутрішнього та

зовнішнього середовища або їх комбінацію.

Інновації (інноваційний розвиток) являють собою ефективну оборонну реакцію підприємства на виникаючі погрози втрати місця на ринку, постійний тиск із боку конкурентів, виклик нових технологій, скорочення терміну життя продуктів, законодавчі обмеження й зміна ситуації на ринку. У наступальному варіанті інновація - засіб використання нових можливостей збереження або завоювання конкурентної переваги. У довгостроковому аспекті у підприємства немає іншого вибору, крім ведення інновацій (інноваційного розвитку), яка є єдиним джерелом тривалого успіху, а отже економічної безпеки підприємства. Результативна інноваційна діяльність обумовлює формування конкурентних переваг підприємства, що дозволяє йому успішно функціонувати на ринку. Отже, дуже важливо забезпечити стабільність інноваційних процесів на підприємстві, а це і є основним завданням формування економічної безпеки інноваційної діяльності.

У якості основних чинників, що негативно впливають на безпеку українських підприємств можна виділити наступні:

- активна участь представників влади в управлінні комерційною діяльністю підприємства;
- використання кримінальних структур для впливу на конкурентів;
- відсутність законодавчої бази, що дозволяють у повному обсязі протидіяти несумлінній конкуренції;
- відсутність у країні сприятливих умов для проведення науково-технічних досліджень;
- відсутність докладної й об'єктивної інформації про суб'єктів підприємницької діяльності й про їхнє фінансове становище;
- відсутність культури ведення справ у підприємницькому середовищі;
- застосування оперативних і технічних методів з метою одержання потрібної інформації про конкурентів.

Система економічної безпеки підприємства й механізм її забезпечення передбачають рішення завдань економічної безпеки не тільки спеціально створеним підрозділом - службою економічної безпеки (СЗБ), а при активній

участі всіх відділів і служб підприємства в межах покладених на керівників структурних підрозділів обов'язків із проблем безпеки.

Відповідно статті 327 Господарського кодексу України, інноваційна діяльність здійснюється за такими напрямками:

- проведення наукових досліджень і розробок, спрямованих на створення об'єктів інтелектуальної власності, науково-технічної продукції;
- розробка, освоєння, випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки і технології;
- розробка і впровадження нових ресурсозберігаючих технологій, призначених для поліпшення соціального і екологічного становища;
- технічне переозброєння, реконструкція, розширення, будівництво нових підприємств, що здійснюються вперше як промислове освоєння виробництва нової продукції або впровадження нової технології [1].

Інноваційна діяльність регулюється низкою нормативно-правових актів різної юридичної сили - від законів до локальних нормативно-правових актів.

Нормативно-правові акти вищої юридичної сили (кодекси):

- Господарський кодекс України, в главі 34 дається визначення інноваційної діяльності, визначаються її види, форми інвестування в інновації, шляхи та форми державного регулювання та система державних гарантій інноваційної діяльності, основні засади державної експертизи інноваційних проектів, поняття та зміст договору та створення і передачу науково-технічної продукції, який використовується для виконання інноваційних розробок на замовлення суб'єкта інноваційної діяльності з метою їх наступної реалізації;

- Цивільний кодекс України - глава 62 «Виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт» (регулює договірні відносини, що складаються в процесі виконання таких робіт, у тому числі розробки інноваційних проектів);

Закони України:

- від 18.09.1991 р. «Про інвестиційну діяльність», у ст. з якого закріплено поняття інноваційної діяльності як однієї з форм інвестиційної діяльності ;

- від 02.10.1995 р. «Про наукову і науково-технічну експертизу», що визначає основні засади проведення науково-технічної експертизи, включаючи й експертизу інноваційних програм і проектів;
- від 16.07.1999 р. «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», що регулює особливості здійснення інноваційної діяльності зазначених у ньому суб'єктів інноваційної діяльності;
- від 04.07.2002 р. «Про інноваційну діяльність», що забезпечує правове регулювання комерційної інноваційної діяльності, у тому числі: дає визначення основним поняттям, закріплює принципи державної політики у сфері комерційної інноваційної діяльності, основні засади державного регулювання в цій сфері, визначає правовий режим інноваційних проектів та заходи щодо стимулювання інноваційної діяльності;
- від 16.01.2003 р. «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», що закріплює визначення понять пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, їх видів (стратегічні та середньострокові), основних засад їх формування, експертизи, затвердження, механізму їх реалізації та моніторингу [23, с. 87-87].

Хоча інноваційна діяльність та інвестиційний процес в Україні регулюються спеціалізованими законами, кодексами та іншими нормативно-правовими актами, на практиці необхідність опрацювання великої кількості правових документів є ще однією перепорою на шляху до створення ефективної системи стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку. Часто правові акти носять декларативний характер та супроводжуються застереженням «якщо інше не передбачене законодавством». Бажано було б, щоб усі винятки з відповідної норми були передбачені в тому документі, в якому міститься саме правило [26, с. 805].

Поряд з такими складовими економічна безпека підприємства як фінансова, техніко-технологічна, інтелектуальна й кадрова, політико-правова, екологічна слід розглядати інноваційну *складову* економічної безпеки підприємства. Основний зміст інноваційної складової полягає в тому, що вона

має можливість впливати на інші складові й підвищувати рівень їх економічної безпеки через впровадження інновацій у виробництво й сферу управління. Основна робота економічної безпеки підприємства повинна ґрунтуватися на превентивній (упереджувальній) моделі, але якщо вплив погрози неможливо попередити, тоді слід мінімізувати заподіяний збиток за допомогою моделі активного реагування.

1.2. Державне регулювання інноваційної діяльності в Україні

Визначення поняття "державного регулювання інноваційної діяльності" є складовою частиною державного регулювання економіки, тому для повноти та правильності його визначення потрібно визначити більш загальне поняття.

Державне регулювання економіки є об'ємним поняттям, що включає в себе всі види впливу держави на суб'єкти господарювання та економічну систему в цілому. В. Орешин визначає державне регулювання економіки як діяльність органів влади щодо впливу їх на процес суспільного відтворення з метою досягнення суспільно корисних результатів [7, с. 93].

Науковець Д. Ю. Миргородський вважає, що державне регулювання — це процес управлінського впливу держави на стан окремих сегментів ринку (реального ринку, грошового ринку, ринку праці, зовнішньоекономічного сегмента) за рахунок зміни мікро і макроекономічних параметрів з метою досягнення збалансованого зростання (економічного зростання при повній зайнятості всіх факторів) економічної системи. Отже, державне регулювання — це система заходів держави задля забезпечення виконання усіх своїх функцій [6, с. 92].

Поняття державного регулювання в науковій економічній середовищі трактується по-різному. Одні вчені дотримуються думки про те, що воно є формою цілеспрямованого впливу держави на функціонуючу економічну систему з метою забезпечення або підтримання певних процесів, зміни економічних явищ або їх зв'язків. Інші розглядають державне регулювання як вплив за допомогою економічних регуляторів на розвиток народного господарства, інші — як механізм реалізації економічної політики зі своєю

теорією, методикою і практикою здійснення.

Ми дотримуємося думки Л.Г. Головача, який вважає, що під державним регулюванням економіки слід розуміти сукупність використовуваних державою економічних, адміністративних, правових форм і методів впливу на об'єкт регулювання [9, с. 53].

Таким чином, під державним регулюванням економіки слід розуміти прямий або непрямий вплив державних органів, спрямований на ефективне функціонування економіки країни в цілому і зміну поведінки господарюючих суб'єктів зокрема з метою досягнення пріоритетних соціально- економічних завдань. Воно може бути спрямоване не тільки на збільшення виробництва, а й на його обмеження. Державне регулювання базується на виборі пріоритетів, стратегічних напрямів соціально-економічного, науково-технічного та інноваційного розвитку. Завданням державного регулювання інноваційної діяльності є проведення комплексу заходів щодо організаційно-правової, фінансово-ресурсної підтримки суб'єктів господарювання.

У рамках цього підходу визначення терміну "державне регулювання інноваційної діяльності" можна дати більш детальне трактування, спираючись на думку Д.І. Кокуріна, державне регулювання інноваційної діяльності — цілеспрямований вплив органів державного управління на економічні інтереси інститутів інноваційної сфери, що припускає в якості умови своєї ефективності передбачення реакцій цих інститутів на дії державних організацій [5, с. 57].

На думку Л. І. Федулова, під державним регулюванням інноваційної діяльності розуміють цілеспрямований вплив органів державного управління на економічні інтереси інститутів інноваційної сфери [11, с. 391].

Таким чином, під державним регулюванням інноваційної діяльності слід розуміти, цілеспрямований вплив держави на поведінку учасників інноваційної діяльності за допомогою певних методів і засобів з метою забезпечення пріоритетів державної інноваційної політики, підвищення економічної зацікавленості суб'єктів господарювання, розробки та просування інноваційної продукції.

У зв'язку з недосколістю ринкового середовища та умов здійснення

інноваційної діяльності підприємницьких суб'єктів держава в особі уповноважених органів має здійснювати регулювання інноваційної діяльності задля задоволення соціально-економічних потреб суспільства. В економічній літературі більшість вчених вважають, що державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється за допомогою методів, які поділяються на прямі і непрямі.

Пряма державна фінансова підтримка носить, як правило, адресний характер та орієнтована в основному на досягнення певних цілей держави та пріоритетів промислової політики. Вона дозволяє в більшій мірі здійснювати контроль за бюджетними фінансовими потоками. Для механізму прямого впливу характерні більш високі супутні ризики та адміністративні витрати.

Методи прямої дії характеризуються наявністю інструментів підтримки суб'єктів, що здійснюють інноваційну діяльність:

- Надання субсидій.
- Здійснення державних замовлень та закупівель.
- Надання державних гарантій.
- Здійснення пільгового кредитування суб'єктів, що здійснюють підприємницьку діяльність.
- Розвиток інноваційної інфраструктури.

Однією з найбільш поширених форм фінансування різних етапів інноваційної діяльності є субсидії. У разі надання субсидій бюджетні асигнування виділяються на безоплатній і безповоротній основі з метою відшкодування витрат або недоодержаноних доходів у зв'язку з виробництвом (реалізацією) товарів, виконанням робіт, наданням послуг. Субсидія, хоча і є безповоротною, але вимагає у відповідь певної ринкової поведінки одержувача. Мета субсидії — мотивувати або, навпаки, обмежити зростання обсягів випуску, попиту, пропозиції, споживання, використання тих чи інших товарів, послуг, виробничих факторів. Субсидії виплачуються на конкретні види продукції або на виробництво в цілому. Субсидія на деякий вид продукції може представляти собою певну грошову суму в розрахунку на одиницю товару або послуги, може обчислюватися відповідно до вартості

продукції як визначений відсоток від ціни за одиницю товару або послуги. Крім того, субсидія може обчислюватися як різниця між встановленою плановою та ринковою ціною.

Механізми надання субсидії можуть мати форму прямих грошових виплат або форму непрямих субсидій.

Прямі грошові виплати — найпростіша форма субсидій, коли виробник отримує фінансування від держави пропорційно обсягу виробництва продукції. Можлива і зворотна ситуація, коли держава платить виробникам за скорочення випуску небажаного товару.

Непрямі субсидії існують у вигляді:

- надання товарів і послуг за цінами, нижчими від ринкових;
- державних закупівель товарів за цінами, вищими за ринкові [1, с. 63].

Також виділяють субсидії в натуральній формі, вони використовуються, коли держава реалізує приватним виробникам товари (послуги) за цінами, нижчими від ринкових. Підприємство отримує більше товару, ніж він міг би купити на ринку. Цей надлишок товару, оцінений за фактичною ринковою ціною, може розглядатися як опосередкована форма субсидії.

Державні закупівельні субсидії дозволяють купувати у приватних виробників їх товари (послуги) за цінами вище існуючих на ринку, що стимулює певний вид діяльності. Цей вид субсидій широко використовується в сільському господарстві для підтримки цін і стимулювання експорту.

Здійснення пільгового кредитування суб'єктів, що здійснюють науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи є важливим інструментом регулювання інноваційної діяльності, адже за його допомогою підприємство може отримати достатній рівень фінансових ресурсів для виробництва інноваційних продуктів. Пільгове кредитування відбувається у наступних напрямках:

- повного безвідсоткового кредитування пріоритетних інноваційних проектів за рахунок коштів державного бюджету та коштів місцевих бюджетів;
- часткового безвідсоткового кредитування інноваційних проектів за рахунок коштів державного бюджету та коштів місцевих бюджетів за умови залучення до фінансування проекту решти необхідних коштів виконавця

проекту інших суб'єктів інноваційної діяльності;

— повної чи часткової компенсації відсотків за рахунок коштів державного бюджету та коштів місцевих бюджетів, сплачуваних суб'єктами інноваційної діяльності комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів;

— надання державних гарантій комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів;

Важливим інструментом прямого державного регулювання інноваційної діяльності є розвиток інноваційної інфраструктури. Значення його у створенні виробничо-технологічної структури (технопарків, інноваційно-технологічних центрів, бізнес-інкубаторів, інноваційно-технологічних та інжинірингових фірм), об'єктів інформаційної системи (аналітичних і статистичних центрів, інформаційної бази і мережі), організації по підготовці і перепідготовці кадрів в області технологічного менеджменту, фінансові структури (позабюджетні, венчурні, страхові фонди, кредитно-гарантійні організації небанківського сектора, банки, фінансово-промислові групи, орієнтовані на технологічну інноваційну діяльність), системи патентування, ліцензування і консалтинга з питань охорони, захисту, оцінки і використання інтелектуальної власності, оцінки комерціалізації наукових результатів [3, с. 195].

Обмеженість фінансових ресурсів держави, необхідних для прямої підтримки інноваційної діяльності, робить актуальним використання непрямих інструментів, які в більшій мірі орієнтовані на інтереси суб'єктів, що реалізують наукові досягнення. Значення методів непрямой державної підтримки інновацій визначається тим, що закладений у них механізм стимулювання вимагає значно менших бюджетних витрат в порівнянні з прямим бюджетним фінансуванням, отже, ними може бути охоплено більшу кількість суб'єктів, які здійснюють інноваційну діяльність. Методи непрямой державної підтримки забезпечують автономність і незалежність господарюючих суб'єктів, визначають їх економічну відповідальність за вибір і масштаби напрямків досліджень і винаходів. Механізм реалізації даних методів забезпечує єдиний підхід до стимулювання інноваційної діяльності незалежно від її специфіки, сфер і

масштабів поширення, етапу реалізації.

Методи опосередкованої дії характеризуються наявністю інструментів підтримки суб'єктів, що здійснюють інноваційну діяльність:

- податкові пільги;
- прискорена амортизація.

Податкові пільги є найбільш поширеними серед інших методів непрямого стимулювання інноваційної діяльності. Використання податків як інструмент державного впливу на економіку засноване на реалізації регулюючої функції податків. Вона проявляється в нерівномірному оподаткуванні різних об'єктів і категорій платників податків. За рахунок цього досягається ефект регулювання: послаблюючи податковий тиск у певному напрямі за рахунок зміни елементів оподаткування, держава створює більш сприятливі умови для розвитку окремих видів діяльності. Податкове надходження як основне джерело формування доходної частини бюджетів усіх рівнів забезпечують можливість стимулюючої дії на економіку через видаткову частину бюджету. Стимулюючий вплив податків відбувається через економічно обгрунтовану систему пільг та інших преференцій, що компенсують фінансові витрати, що виникають у платників податків у ході здійснення господарської та іншої діяльності. У загальному податкова пільга — це передбачене податковим та митним законодавством звільнення платника податків від обов'язку нарахування та сплати податку та збору, сплата ним податку та збору в меншому розмірі за наявності визначених підстав. Конкретними видами податкових пільг можуть бути:

- податковий кредит на здійснення дослідницької та інноваційної діяльності, тобто відтермінування податкових платежів у частині витрат з прибутку на інноваційні цілі;
- зменшення податку на приріст інноваційних витрат;
- "податкові канікули" протягом кількох років щодо прибутку, отриманого від реалізації інноваційних проектів [8, с. 60];
- пільгове оподаткування дивідендів юридичних та фізичних осіб, отриманих за акціями інноваційних організацій;
- зниження ставок податку на прибуток, що спрямовується на виконання

науково-дослідної та дослідно-конструкторської роботи ;

— пільгове оподаткування прибутку, отриманого в результаті використання патентів, ліцензій, ноу-хау та інших нематеріальних активів, що входять до складу інтелектуальної власності;

— зменшення оподаткованого прибутку на суму вартості приладів та обладнання, що передаються вищим навчальним закладам, науково-дослідним інститутам та іншим інноваційним організаціям;

— виключення з оподаткованого прибутку внесків до благодійних фондів, діяльність яких пов'язана з фінансуванням інновацій;

— зарахування частини прибутку інноваційної організації на спеціальні рахунки з подальшим пільговим оподаткуванням у разі використання цих коштів на інноваційні цілі [10, с. 23].

Широко застосовуються різні методи амортизації основних фондів або капітальних витрат, пов'язаних з інноваційною діяльністю. Закордонно застосовуються два варіанти — "вільна" і прискорена амортизація. "Вільна" амортизація передбачає для фірми можливість прискореного або часткового списання всіх інноваційних капітальних витрат уже в перший рік. Прискорена амортизація передбачає штучне прискорення нагромадження суми амортизаційних відрахувань протягом перших років або всього амортизаційного періоду порівняно з реальними темпами втрати засобами праці своєї вартості.

Метою прискореної амортизації є стимулювання інвестицій, оскільки, інвестуючи капітал компанія отримує право на відстрочку сплати податків. При прискореній амортизації прибуток фірми за вирахуванням суми амортизаційних відрахувань, а отже, і її податкові зобов'язання виявляються менше, ніж вони були б при нормальній амортизації [2, с. 117].

При вивченні механізму державного регулювання інноваційної розвитку можна дійти висновку, що державна підтримка інноваційної діяльності являє собою сукупність фінансових інструментів, що забезпечують підвищення економічної зацікавленості всіх учасників інноваційного процесу в розробці та просуванні продукції з новими споживчими властивостями. При здійсненні інноваційної діяльності існують певні обмеження та чинники, що

перешкоджають її проведенню. З метою уникнення даних факторів створюється необхідний набір інструментів державної підтримки та їх оптимальне поєднання.

У залежності від способу дії на суб'єкти методи регулювання інноваційної діяльності поділяються на групи прямої та опосередкованої дії. Серед прямих методів найбільшого поширення набули — бюджетне субсидіювання, а серед непрямих методів — податкові пільги.

Державна підтримка у вигляді податкових пільг веде до зниження податкового навантаження і вивільнення фінансових ресурсів, необхідних господарюючим суб'єктам для здійснення інвестицій в інноваційну діяльність, для створення і організацію виробництва принципово нової продукції, застосування нових або модернізацію існуючих способів її виробництва.

Бюджетне субсидювання характеризується більшою порівняно з податковими пільгами цільовою спрямованістю і обумовленістю надання державної підтримки.

1.3. Види інноваційної діяльності підприємства

Потреба класифікації інновацій виникає, коли потрібно відрізнити одну інновацію від іншої, реальну від фіктивної (псевдо інновації), для виокремлення чогось революційного, що якісно поліпшує діяльність підприємства, галузі, чи навіть економіки загалом.

Першим вченим, який поділив інновації на окремі групи, був Й. Шумпетер. Він виділив 5 типів інновацій [25]: 1) виробництво нового продукту або продукту з якісно новими властивостями; 2) впровадження нового засобу виробництва, в основу якого покладено нове наукове відкриття або новий підхід щодо комерційного використання продукції; 3) застосування нових матеріалів; 4) освоєння нового ринку збуту певною галуззю промисловості країни; 5) впровадження нових організаційних форм.

Послідовники Й. Шумпетера розширили подану ним класифікацію. Одним з таких вчених є Я. Ван Дайн, який до вищезгаданих 5 типів додав інфраструктури інновації, тобто інновації, які пов'язані зі змінами в галузях

інфраструктури [26].

Німецький неокласик Г. Менш поділив інновації на такі три групи [27]: 1) базові - створюють нову галузь чи новий ринок; 2) покращувальні - удосконалюють технологічні процеси виробництва чи, покращують сам продукт; 3) псевдоінновації - формуються для поточного задоволення потреб споживачів без суттєвих змін в технології чи в самому продукті.

Подальший розвиток інновацій та інноваційної діяльності призвів до виникнення розгалуженої системи класифікацій. Слід зауважити, що в Україні досі не існує єдино прийнятої системи класифікації інновацій. Розглянемо, які види інновацій виділяють сучасні науковці.

Різні вчені подають своє бачення класифікації та виділяють свої ознаки та критерії. Деякі вчені виділяють до 25 класифікаційних ознак. Незважаючи на таку різноманітність, виділимо основні ознаки, які можна зустріти в переважній більшості науковців.

Так, за ознакою „ступінь новизни” Л. Д. Глущенко виділяє базові, вдосконалювальні та елементарні інновації [2, с. 97], І. Луциків „за рівнем новизни” подає радикальні, відносні, поліпшувальні [11, с. 91-92], А. І. Пригожин з огляду на обсяг новизни поділяє інновації на докорінні, комбіновані та вдосконалювальні [19], Д. М. Степаненко „за рівнем новизни” - радикальні та вдосконалювальні [19], Н. М. Сиротинська за обсягом новизни пропонує 3 види інновацій: радикальні, покращувальні і псевдоінновації [18], О. В. Фурсіна, Л. Федулов за ознакою „ступінь новизни” виокремлюють інновації, що ґрунтуються на нових відкриттях та інновації, створені на основі нового способу експлуатації винайдених речей [20; 21], О. Є. Кузьмін, С. В. Князь, Н. В. Тувакова,

А. Я. Кузнецова [5, с. 26-27] виділяють радикальні та нерадикальні „за характером”, В. А. Іванов розділяє інновації на базові, вдосконалювальні та псевдоінновації [4, с. 44]. У свою чергу, Н. Чухрай та Р. Патора „за рівнем новизни” виділяють радикальні (впровадження відкриттів, винаходів, патентів) та ординарні інновації (ноу-хау, раціоналізаторські пропозиції) [24, с. 15-16]. С. М. Ілляшенко за „ступенем новизни” [7] виділяє інновації:

- радикальні (піонерні), що базуються на відкриттях, вони, як правило, спричиняють створення нових галузей виробництва і споживання, нових ринків, формування нових відносин у різних сферах людської діяльності тощо;
- ординарні, що базуються на винаходах або нових рішеннях і вносять істотні зміни в традиційні галузі діяльності;
- поліпшуючі, що базуються на раціоналізаторських пропозиціях і вдосконалюють традиційні продукти, технології, методи управління тощо.

Як бачимо, більшість авторів важливою класифікаційною ознакою інновацій називають „рівень новизни” або „ступінь новизни”.

В.А. Іванов за „масштабами поширення” поділяє інновації на ті, які призначені для створення нової галузі та ті, які застосовують в існуючих галузях [4, с. 44]. Проте ці групи інновацій доцільніше поділяти „за новизною місця впровадження” і відносити сюди інновації для застосування в існуючій галузі та інновації для створення нової галузі, адже „за масштабами поширення” більшість авторів виділяють: міжнародні, державні, регіональні, галузеві, корпоративні [1; 11; 19; 24].

М. Хучек серед своїх семи критеріїв також виділив ступінь новизни (новинки світового масштабу, новинки в країні або галузі, новинки на підприємстві) [23]. С. Ільєнкова за новизною виділяє 3 типи інновацій: нові для галузі у світі, нові для галузі в країні, нові для підприємства [6]. Очевидно, що доречніше тут ознаку класифікації було б назвати „масштабність місця впровадження”, оскільки, на нашу думку, ступінь новизни мав би відображати здатність інновації генерувати нові галузі, її радикальність (революційність). Також вважаємо, що за цією ознакою можна виділити ще підвид інновацій „нові для галузі в регіоні”.

В. А. Іванов та О. В. Фурсіна „за роллю у процесі виробництва” виокремлюють основні та доповнювальні інновації [4, с. 44; 21].

Наступною вагомою класифікаційною ознакою є „сфера застосування”.

В. А. Іванов, О. В. Фурсіна „за предметом і сферою застосування” виокремлюють науково-технічні, соціально-культурні, продукти (нові продукти, нові матеріали), ринки (нові сфери застосування, нові ринки) та процеси

(виробництва, управління та адміністрування) [4, с. 44; 21]. Подібною є й класифікація А. А. Пересади „залежно від характеру застосування”. Він виокремлює товарні (розроблення нової продукції), технологічні (впровадження нового способу виробництва), маркетингові (знаходження нових постачальників сировини чи напівфабрикатів), ринкові (освоєння нових ринків збуту товарів), управлінські (зміни в управлінській структурі), екологічні (реалізація заходів, що сприяють покращанню захисту довкілля), соціальні (здійснення змін, що сприяють підвищенню життєвого рівня населення) [13].

В. М. Ілляшенко, не вказуючи „предмету”, поділяє інновації лише „за сферами діяльності (характером застосування)” на: виробничі, технологічні, маркетингові, екологічні, соціальні а також правові, при цьому автор зазначає, що подану ним класифікацію можна продовжити [7]. М. Хучек „за запланованою сферою застосування” виділив технічні і технологічні, організаційні та економічні, суспільні (позавиробничі) інновації [23]. За цією ж ознакою П. Н. Завлін поділив інновації на управлінські, організаційні, соціальні, промислові [3].

Деякі автори „за змістом” чи „за технічними параметрами” поділяють інновації на інновації продукту та інновації процесу [5; 6; 17]. Л. Д. Глущенко розширює цей підхід і „за сферою застосування” поділяє інновації на продуктові, процесні та ринкові [2]. С. М. Ілляшенко „за предметним змістом інноваційної діяльності” виділяє: продуктові, технологічні, управлінські, ринкові інновації [7]. Д. М. Степаненко до продуктових та процесних інновацій додає організаційні, економічні та соціальні, а також класифікує їх „за характером” [19]. А. А. Пересада, Л. В. Прокопєць до вищезгаданих додають ще екологічні [13; 17], О. Лапко - культурні [10].

Як бачимо, для цих видів інновацій науковці по-різному називають саму класифікаційну ознаку: „за змістом”, „за технічними параметрами”, „за сферою застосування”, „за предметом і сферою застосування”, „за характером”. На нашу думку, все ж доречно розвести інновації у різні класифікаційні ознаки „за предметом інноваційної діяльності” і „за сферою застосування» та, відповідно до першої ознаки, слід виділяти інновації продуктові, процесні й ринкові, а

відповідно до другої - інновації у сферах підприємства: технічній, технологічній, організаційній, виробничій, маркетинговій, соціальній, екологічній тощо.

Л. Д. Глущенко, В. А. Іванов та Н. М. Сиротинська „за задоволенням потреб” виділяють інновації, що задовольняють існуючі потреби та нові потреби [2, с. 44; 4, с. 97; 18]. О. Лапко виділив за характером потреб, що задовольняються, інновації, які створюють нові потреби, та інновації, які розвивають наявні (існуючі) потреби [10]. Визнаємо такий поділ слушним, адже потреби постійно змінюються відповідно до зміни середовища. Проте, й існуючі потреби вимагають задоволення відповідно до науково-технічного прогресу, то ж їх не слід упускати з різновидів інновацій за розглядуваною класифікаційною ознакою.

„За видом ефекту, отриманого внаслідок впровадження інновації” Н. Чухрай, Р. Патора, Д. М. Степаненко, І. Луциків, С. М. Ілляшенко та П. Н. Завлін виділяють науково-технічний, соціальний, екологічний, економічний (комерційний) та інтегральний [3; 7; 11; 19; 24]. А. І. Пригожин бачить під ознакою ефективності більш укрупнені групи інновацій: ефективність виробництва, ефективність управління та поліпшення умов праці [16]. І. Луциків поділяє інновації „за результатами” на технічні, наукові, виробничі, конструкторські та інформаційні [11, с. 91-92].

Н. Б. Петрова, Н. Ю. Мушинська, Л. Г. Чеканова О. Є. Кузьмін, С. В. Князь, Н. В. Тувакова, А. Я. Кузнецова Р. С. Косцик виділяють такі 1 інновації за критерієм результативності: висока, низька, стабільна [5; 8; 14].

Науковці Н. Чухрай та Р. Патора „за сферою застосування” виокремлюють інновації для внутрішнього (у межах підприємства) застосування та інновації для продажу [24, с. 15-16]. На нашу думку, цю ознаку доречно було б назвати „за напрямом реалізації”. Д. М. Степаненко виокремлює інновації для внутрішнього застосування на підприємстві, для нагромадження на підприємстві та інновації, призначені для продажу [19, с. 43].

Щодо „причин виникнення інновацій”, то науковці і виділяють реактивні та стратегічні інновації [2; 4; 12]. Можна припустити, що стратегічні інновації у

цьому випадку - це ті, які плануються заздалегідь та входять до стратегічних цілей організації. Своєю чергою, реактивні - це ті, які створюються спонтанно, для реалізації яких відбувається корекція плану.

Також у літературі виокремлюють інновації „за відношенням до розроблення”. Так, за цією класифікаційною ознакою В. А. Іванов виокремлює інновації, розроблені самим підприємством, та інновації, розроблені зовнішніми силами [4, с. 44].

Н.Чухрай та Р. Патора „за галуззю національного господарства, де впроваджується інновація”, виокремлюють: інновації, створені (впроваджені) у сфері: науки; освіти; соціальної сфері (культура, охорона здоров'я, мистецтво); у матеріальному виробництві (промисловість, будівництво, сільське господарство тощо) [24]. М. Хучек за цією ознакою виділяє два види інновацій: матеріалізовані та нематеріалізовані. [23, с. 15-16]. Інші автори „за сферою національного господарства, де впроваджується інновація”, виділяють матеріальне виробництво, науку, сферу послуг, соціальну сферу [19; 22]. Як бачимо, науковці виділяють схожі інновації у групах, які відповідають за призначення інновацій та напрям їх використання.

І. Луциків виділив окремі види інновацій „за формою”: відкриття, винаходи, патенти, раціоналізаторські пропозиції, товарні знаки, торгові марки, емблеми та нові документи, які описують технологічні, виробничі, управлінські процеси тощо [11, с. 91-92]. Однак інші автори до цієї класифікації додають ще ноу-хау [4, с. 43; 19; 24, с. 15-16]. Ця група інновацій необхідна, оскільки при набутті на інновацію зареєстрованих прав власності вона стає об'єктом інтелектуальної власності.

В. А. Іванов, О Лапко, Р. С. Косцик виокремлюють таку класифікаційну ознаку як „глибина (інтенсивність) змін”, та виділяють відповідно до неї інновації: регенерування первинних властивостей, зміна якості, перегрупування, адаптивні зміни, новий варіант, нове покоління, новий вид, новий рід [4; 8; 10].

О. Є. Кузьмін та інші вводять таку класифікаційну ознаку, як „джерела фінансування інновацій” і виділяють: інновації із залученням іноземного капіталу, без залучення іноземного капіталу, із використанням державних

асигнувань, без залучення державних асигнувань, із залученням кредитних ресурсів, без залучення кредитних ресурсів, із змішаними джерелами фінансування [5, с. 26-27]. Треба зазначити, що це важлива класифікаційна ознака, оскільки інновації на підприємстві можуть розробляти як за власні кошти, так і за залучені.

За критерієм швидкості поширення, масовості та частоти використання автори виділяють такі класифікаційні ознаки та відповідні види інновацій. „За поширеністю” А. І. Пригожин, Д. М. Степаненко та ін. виділяють одиничні та дифузні інновації [8; 16; 18; 19]. О. Є. Кузьмін, С. В. Князь та ін. „за рівнем інтенсивності” виділяють: „бум”, рівномірні, слабкі, масові інновації [5, с. 26-27]. Також вищезгадані автори „за темпами впровадження” виділяють швидкі, зростаючі, стрибкоподібні, уповільнені, затухаючі інновації [5, с. 91-92]. З огляду на те, що впровадження інновацій може бути, наприклад, зростаючим уповільненими темпами, або зростаючим наростаючими темпами, на нашу думку, доцільно розділити цю ознаку на: „за напрямком динаміки” і „за темпом упровадження”.

Отже, проведений аналіз поглядів вчених щодо класифікаційних ознак і видів інновацій дає нам змогу систематизувати класифікацію інновацій, що відображено у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Класифікація інновацій

Класифікаційні ознаки	Види інновацій
1	2
За рівнем новизни	<ul style="list-style-type: none"> • радикальні (революційні, базові); • ординарні; • модифікуючі (поліпшуючі); • псевдоінновації.
За новизною місця впровадження	<ul style="list-style-type: none"> • для створення нової галузі; • для застосування в існуючій галузі.
За масштабністю місця впровадження	<ul style="list-style-type: none"> • нові для галузі у світі; • нові для галузі в країні; • нові для галузі в регіоні країни; • нові для підприємства.

За сферою застосування	<ul style="list-style-type: none"> • технічні; • технологічні; • організаційні; • виробничі; • маркетингові; • соціальні; • екологічні;
За предметом інноваційної діяльності	<ul style="list-style-type: none"> • продуктові; • процесні; • ринкові.
За роллю у процесі виробництва	<ul style="list-style-type: none"> • основні; • доповнювальні.
За задоволенням потреб	<ul style="list-style-type: none"> • задовольняють існуючу потребу; • створюють нову потребу; • розвиваючі потребу.
За напрямом реалізації	<ul style="list-style-type: none"> • для внутрішнього застосування на підприємстві; • призначені для продажу (трансферу);
За причиною виникнення	<ul style="list-style-type: none"> • стратегічні; • реактивні.
За приналежністю до розроблення	<ul style="list-style-type: none"> • розроблені власними силами; • розроблені зовнішніми силами.
За галуззю впровадження інновацій	<ul style="list-style-type: none"> • у сфері науки; • у матеріально-виробничій сфері; • у сфері послуг; • у соціальній сфері.
За формою	<ul style="list-style-type: none"> • відкриття, винаходи, патенти; • раціоналізаторські пропозиції; • ноу-хау; • товарні знаки, торгові марки, емблеми; • нові документи, які описують технологічні, виробничі, управлінські процеси, конструкції;
За частотою застосування	<ul style="list-style-type: none"> • разові; • повторювальні.
За глибиною зміни	<ul style="list-style-type: none"> • регенерування первинних властивостей; • зміна якості; • перегрупування; • адаптивні зміни; • новий варіант; • нове покоління;
За джерелами фінансування	<ul style="list-style-type: none"> • фінансуються власними коштами; • фінансуються залученими коштами; • змішане фінансування.

За ефектом від впровадження інновацій	<ul style="list-style-type: none"> • науково-технічний; • економічний; • соціальний; • екологічний; • інтегральний.
---------------------------------------	--

Наведена в табл.1.2 класифікація інновацій дає змогу чітко ідентифікувати ту чи іншу інновацію підприємства, визначити її базові характеристики і підібрати відповідний інструмент управління її впровадженням.

Проведені дослідження дали змогу удосконалити теоретичний інструментарій управління інноваційним процесом підприємств за рахунок систематизації класифікації інновацій й уточнення окремих класифікаційних ознак. Це сприятиме протіканню інноваційного процесу на підприємстві, який представляє собою сукупність комплексних, постійно- здійснюваних у часі і просторі прогресивних науково-технічних, технологічних, організаційних, соціально-економічних, екологічних змін, що ведуть до підвищення ефективності діяльності підприємства.

РОЗДІЛ 2. ФОРМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Види та форми інвестування інноваційної діяльності, як форма забезпечення безпеки інноваційної діяльності підприємства

Інноваційна діяльність в сучасних умовах формування нової економіки, що базується на знаннях, де домінантою розвитку має бути ефективне використання інтелектуального потенціалу країни, є складною сферою. Вона є системою взаємопов'язаних між собою етапів загального інноваційного циклу розвитку виробництва, що починається з набуття населенням країни певної суми знань у системі освіти і закінчується використанням матеріалізованих інноваційних результатів інтелектуального розвитку суспільства в секторах економіки. Звідси випливає необхідність комплексного розв'язання проблеми

інвестування кінцевих результатів розвитку наукової складової економіки, а не окремих її ланок чи процесів.

Частина 2 статті 326 Господарського кодексу України встановлює, що формами інвестування інноваційної діяльності є:

1. державне (комунальне) інвестування, що здійснюється органами державної влади або органами місцевого самоврядування за рахунок бюджетних коштів та інших коштів відповідно до закону;
2. комерційне інвестування, що здійснюється суб'єктами господарювання за рахунок власних або позичкових коштів з метою розвитку бази підприємництва;
3. соціальне інвестування, що здійснюється в об'єкти соціальної сфери та інших невиробничих сфер;
4. іноземне інвестування, що здійснюється іноземними юридичними особами або іноземцями, а також іншими державами;
5. спільне інвестування, що здійснюється суб'єктами України разом з іноземними юридичними особами чи іноземцями [1]

Відповідно до статті 18 Закону України «Про інноваційну діяльність», інвестування підприємств в Україні може здійснюватися за рахунок: а) коштів Державного бюджету України; б) коштів місцевих бюджетів і бюджету Автономної Республіки Крим; в) власних коштів спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ; г) власних чи запозичених коштів суб'єктів інноваційної діяльності; д) коштів (інвестицій) будь-яких фізичних і юридичних осіб; е) інших джерел, не заборонених законодавством України [2]

Відповідно до статті 2 Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», пріоритетними напрямками інноваційної діяльності в Україні є науково, економічно і соціально обґрунтовані та законодавчо визначені напрями інноваційної діяльності, спрямовані на забезпечення потреб суспільства у високотехнологічній, конкурентоспроможній, екологічно чистій продукції, високоякісних послугах та

збільшення експортного потенціалу держави. Вони складаються із стратегічних та середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності:

- стратегічні пріоритетні напрями інноваційної діяльності розраховані на тривалу перспективу (не менше 10 років) і є найважливішими напрямами інноваційної діяльності щодо забезпечення соціально-економічного зростання держави і поліпшення ефективності господарювання суб'єктів підприємницької діяльності. Вони розроблені на основі науково-прогнозного аналізу світових тенденцій соціально-економічного та науково-технологічного розвитку з урахуванням можливостей вітчизняного інноваційного потенціалу;
- середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності розраховані на реалізацію протягом найближчих 3-5 років напрямів інноваційного оновлення промислового, сільськогосподарського виробництва та сфери послуг щодо освоєння випуску нових наукоємних товарів та послуг з високою конкурентоспроможністю на внутрішньому та (або) зовнішньому ринках [4]

Основна частка капітальних інвестицій спрямовується в інвестиції в основний капітал, що притаманно для всіх країн. В Україні досить незначна частка інвестицій спрямовується у нематеріальні активи (2,8-3,5% від загального обсягу капітальних інвестицій протягом 2005-2016 рр.), що свідчить про відсутність передумов для прискорення переходу економіки на шлях широкомасштабної модернізації та інноваційного розвитку. Динаміка структури фінансування капітальних інвестицій демонструє протирічливі тенденції. Падають частки державного бюджету (з 7,1% у 2011 р. до 0,7% у 2016 р.) та кредиту (з 16,3% у 2011 р. до 8,8% у 2016 р.), натомість зростає частка коштів населення на будівництво власного житла (з 5,8% у 2011 р. до 10,5% у 2016 р.). Зростала і частка власних коштів підприємств і організацій, що стало закономірним наслідком стрімкого падіння залучення інвестицій за рахунок зовнішніх джерел (бюджету та кредиту). У 2011-2016 рр. через фінансову кризу роль бюджету поступово зменшувалася [17, с. 119].

Джерела фінансування інноваційної діяльності за формою власності

можна поділити на приватні та державні. До державних належать бюджетні кошти, майно, що перебуває в державній власності, державні позики, кошти позабюджетних фондів тощо. Відповідно, приватні джерела формують кошти приватних суб'єктів господарювання, інноваційних банків, інвестиційних фондів, страхових компаній та пенсійних фондів, банківські позики, венчурне фінансування, кошти фізичних осіб і громадських організацій [13, с. 405].

Власні кошти підприємств і організацій є важливим джерелом фінансування інноваційної діяльності в довгостроковому періоді, це джерело показало певну адаптивність в період загострення кризи. Тому під час формування державної інноваційної політики вказані властивості власних коштів підприємств і організацій мають братися до уваги, пам'ятаючи, що саме це джерело є найбільш надійним для інвестування проектів, які визначають перспективи технологічного оновлення економіки [17, с. 121].

Державне фінансування інноваційних проектів полягає у виділенні державою грошових ресурсів на певні пріоритетні для науки цієї країни наукові проекти (зазвичай фундаментального характеру) з бюджету та позабюджетних фондів на безповоротній основі. Перевагою цього джерела є відсутність необхідності повернення інвестованих коштів, а недоліком - рідкість такого виду інвестування. Така фінансова підтримка можлива, але не завжди реалізована. Кошти місцевих бюджетів мають суттєву перевагу, оскільки, інвестуючи в місцеві промислові підприємства, бюджети водночас розвивають рівень економіки на місцевому (регіональному) рівні [18, с. 110].

Отже, інноваційна діяльність вітчизняних підприємств потребує збільшення державної участі як фінансового, так і організаційного характеру. Спостерігається відставання інноваційного розвитку українських підприємств порівняно з підприємствами країн з розвинутою ринковою економікою. Для здійснення інноваційної діяльності необхідно використовувати різні джерела фінансування, оскільки кожне з них має свої переваги та недоліки. Тому важливим є розробити та запровадити комплексну систему фінансової підтримки інноваційної діяльності, зокрема щодо механізмів здешевлення

кредитив і заохочення банків до кредитування інноваційних проєктів.

2.2 Інші форми правового забезпечення безпеки інноваційної діяльності підприємства

2.2.1 Договір на створення та передачу науково-технічної продукції, державна експертиза інноваційних проєктів

Науково-технічні роботи являють собою роботи з вирішення тих чи інших теоретичних проблем, проведення досліджень у визначених галузях науки й техніки, теоретичну розробку можливості створення нового виду машин, приладів, устаткування і т. д. У тих випадках, коли ці роботи спрямовані на вирішення проблем у пріоритетних галузях народного господарства за допомогою найновіших високоефективних технологій, зацікавленість у науково-технічних роботах може виявити держава. За таких умов виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт може організовуватися за договорами, заснованими на державному замовленні.

Основною правовою формою реалізації інвестицій у сфері інноваційної діяльності є договір на створення і передачу науково-технічної продукції.

За договором на створення і передачу науково-технічної продукції одна сторона (виконавець) зобов'язується виконати зумовлені завданням другої сторони (замовника) науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, а замовник зобов'язується прийняти виконані роботи (продукцію) і оплатити їх.

Предметом договору на передачу науково-технічної продукції може бути модифікована науково-технічна продукція. Науково-технічною продукцією є завершені науково-дослідні, проєктні, конструкторські, технологічні роботи та послуги, створення дослідних зразків або партій виробів, необхідних для проведення науково-дослідницької та дослідно-конструкторської роботи згідно з вимогами, погодженими із замовниками, що виконуються чи надаються суб'єктами господарювання (науково-дослідними, конструкторськими, проєктно-конструкторськими і технологічними установами, організаціями, а

також науково-дослідними і конструкторськими підрозділами підприємств, установ і організацій тощо).

Згідно з статтею 179 Господарського кодексу України укладення господарського договору є обов'язковим для сторін, якщо він заснований на державному замовленні, виконання якого є обов'язковим для суб'єкта господарювання у випадках, передбачених законом, або існує пряма вказівка закону щодо обов'язковості укладення договору для певних категорій суб'єктів господарювання чи органів державної влади або органів місцевого самоврядування. За ч. 7 цієї статті господарські договори укладаються за правилами, встановленими Цивільним кодексом України з урахуванням особливостей, передбачених цим кодексом, іншими нормативно-правовими актами щодо окремих видів договорів [1].

Невід'ємною складовою правової охорони інтелектуальної власності є встановлена чинним законодавством система експертиз. Стосовно таких об'єктів права інтелектуальної власності, як об'єкти промислової власності експертизи, згідно з чинним законодавством, то вони є обов'язковими. Крім них, згідно з Господарським кодексом України, обов'язковій державній експертизі підлягають інноваційні проекти, що інвестуються за рахунок Державного бюджету України або місцевих бюджетів, а також проекти, замовниками яких є органи державної влади чи органи місцевого самоврядування. Крім того, у разі необхідності, експертиза окремих інноваційних проектів, що мають важливе народногосподарське значення, може здійснюватися за рішенням Кабінету Міністрів України [29, с.154].

При цьому порядок проведення експертизи регулюється Законом України "Про наукову та науково-технічну експертизу" зі змінами й доповненнями, який є головним законодавчим актом у сфері експертної діяльності. Загалом Закон України "Про наукову і науково-технічну експертизу" регулює два види експертизи — у сфері наукової й науково-технічної діяльності, а також поєднує в собі загальні норми щодо проведення всіх експертиз зі спеціальними нормами щодо наукових і науково-технічних експертиз, доцільність чого викликає

сумніви. Відповідно до його положень наукова і науково-технічна експертизи — це діяльність, метою якої є дослідження, перевірка, аналіз і оцінка науково-технічного рівня об'єктів експертизи й обґрунтованих висновків для прийняття рішень щодо таких об'єктів [3].

Відповідно до Закону України “Про наукову і науково-технічну експертизу” експертизи за суб'єктами проведення поділяються на такі форми: державна, громадська та інші експертизи. Державна експертиза проводиться органами виконавчої влади у сфері наукової і науково-технічної діяльності, підприємствами, установами й організаціями, тимчасовими експертними групами, компетентними у відповідній галузі наукової і науково-технічної діяльності, за дорученням державних органів. Наукова й науково-технічна експертиза, яка проводиться з урахуванням громадської думки або з ініціативи громадських об'єднань громадян, трудових колективів, визнається громадською. Вона проводиться на підставі договорів на проведення громадської наукової і науково-технічної експертизи. Крім того, для проведення спеціальних експертиз можуть створюватися спеціальні експертні організації [29, с.155].

2.2.2 Договір комерційної концесії в сфері інноваційної діяльності

Відносини комерційної концесії є однією з форм господарських, інвестиційних відносин, які завдяки притаманним їм властивостям сприяють заповненню внутрішнього ринку високоякісними товарами та послугами, дозволяють підвищити рівень конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на світовому ринку, та, окрім цього, сприяють підвищенню добробуту нації в умовах розвитку зовнішньої торгівлі.

Відповідно до статті 1115 Цивільного кодексу України за договором комерційної концесії одна сторона (правовласник) зобов'язується надати другій стороні (користувачеві) за плату право користування відповідно до її вимог комплексом належних цій стороні прав з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг [5].

Предметом договору комерційної концесії є право на використання об'єктів права інтелектуальної власності (торговельних марок, промислових зразків, винаходів, творів, комерційних таємниць тощо), комерційного досвіду та ділової репутації [19, с. 130]. Необхідно зазначити, що особливість предмета договору комерційної концесії (франчайзингу) дозволяє говорити про те, що франчайзинг може носити інноваційний характер. Вказане підтверджується специфікою даного договору, предметом якого, зокрема, є передача інноваційних технологій.

Слід зауважити, що договір комерційної концесії є одним із новітніх договірних інститутів у господарському праві України. Незважаючи на новизну для України, договір комерційної концесії має достатньо давню історію. Зокрема, у США цей вид договору був відомий вже у 30-х роках ХХ століття, а у 70-х широко ввійшов до практики комерційної діяльності: за моделлю комерційної концесії у США працюють біля однієї треті всіх підприємств роздрібною торгівлі, а в Австралії - біля 90 відсотків організацій швидкого обслуговування.

У світовій практиці відповідний інститут має назву «франчайзинг» (від фр. franchissage — пільга, привілей), або франшиза (від лат. franchise - привілея, пільга, особливе право). Як приклад, можна навести визначення, запропоноване Міжнародною асоціацією франчайзингу: «Франчайзинг - це договірні відносини між франшизодавцем і франшизоодержувачем, де франшизодавець пропонує або зобов'язується виявляти постійний інтерес до діяльності франшизоодержувача у таких сферах, як ноу-хау і навчання персоналу, тоді як франшизоодержувач здійснює власну діяльність під спільним фірмовим найменуванням, форматом і/чи процесом, яким володіє та контролює франшизодавець, і вклав або вкладе суттєві інвестиції у це підприємство із власних ресурсів» [19, с. 131].

Особливістю договору комерційної концесії є те, що сторонами договору можуть бути лише особи, що здійснюють підприємницьку діяльність. Необхідним елементом предмету договору комерційної концесії є надання

правовласником користувачеві комплексу прав: право на використання об'єктів права інтелектуальної власності (торговельних марок, промислових зразків, винаходів, творів, комерційних таємниць тощо), комерційного досвіду та ділової репутації. Можливість використання не лише об'єкта права інтелектуальної власності, але і комерційного досвіду та ділової репутації відрізняє договір комерційної концесії від ліцензійного договору. Специфіку має і зміст договору комерційної концесії, коло прав та обов'язків сторін. Так, правовласник зобов'язаний передати користувачеві технічну та комерційну документацію і надати іншу інформацію, необхідну для здійснення прав, наданих йому за договором комерційної концесії, а також проінформувати користувача та його працівників з питань, пов'язаних зі здійсненням цих прав.

Спроба врегулювати відносини комерційної концесії була зроблена також і в Господарському кодексі України, в главі 36 «Використання у підприємницькій діяльності прав інших суб'єктів господарювання (комерційна концесія)», але, не дивлячись на те, що регулювання відносин комерційної концесії знайшло своє відображення як в Цивільному кодексі України, так і в Господарському кодексі України, слід вказати, що таке регулювання, по-перше, є неповним, а по-друге, вказане регулювання не відповідає сучасному стану розвитку відносин франчайзингу. Саме недостатнє регулювання відносин франчайзингу є одним із основних факторів, що стримує суб'єктів підприємницької діяльності до укладення даного виду договорів. Окрім цього, успішному створенню та поширенню в Україні франчайзингових мереж заважає відсутність достатньої інформації й знань про організацію господарської діяльності на умовах франчайзингу [10, с. 75].

Таким чином, відносини комерційної концесії мають стати складовою частиною інноваційно-інвестиційної політики держави, у зв'язку з чим для економіки країни є вкрай важливим створення умов, які б сприяли укладенню договорів комерційної концесії.

2.3. Зарубіжний досвід правового регулювання інноваційної діяльності в сфері підприємництва

Становлення механізму залучення інвестицій та інноваційного розвитку США веде свій початок ще з ХУІІІ - ХІХ ст., коли американцям вдалося сформувати систему залучення капіталів завдяки успішній реалізації спеціальної політики, спрямованої на створення інституційних умов значно більшої привабливості імпорту капіталу, ніж імпорту готової продукції до країни. Американці створили такий механізм сприяння процесам обігу іноземних капіталів у своїй країні, завдяки якому у країні завжди були вільні кошти для кредитування малого та середнього бізнесу, а отже і для впровадження інновацій у виробництво через посилену конкуренцію між підприємствами. Другим важливим кроком у становленні інноваційної системи США стало розгортання інноваційного процесу на власній (національній) основі [24, с. 392].

Досягнення мети та виконання завдань інноваційної політики у США здійснюється шляхом застосування механізму децентралізованого регулювання інноваційної діяльності, у якому держава відіграє провідну роль, проте директивні зв'язки між ланками всієї інфраструктури є достатньо слабкими. Складовими частинами реалізації державної інноваційної політики у США є:

- економіко-правові методи, що ґрунтуються на положеннях Конституції, відповідних законів, внутрішньовідомчих, адміністративних розпоряджень;
- державне фінансування наукової сфери;
- контрактна система відносин між суб'єктами інноваційної діяльності та державою;
- податкова система;
- патентно-ліцензійна, антитрестовська політика;
- амортизаційні заходи, субсидії;
- передавання технологій;
- підтримка міжорганізаційної кооперації та дрібного інноваційного бізнесу;

- урядові закупівлі;
- розвиток інфраструктури досліджень і розробок [11, с. 163].

Формування державної інноваційної політики США передбачає використання таких принципів: активізацію інвестиційного процесу в рамках державних програм і різних форм партнерства, стимулювання інноваційної діяльності приватного сектору, значне федеральне фінансування фундаментальних досліджень і науково-дослідницької та дослідно-конструкторської роботи (з метою підвищення конкурентоспроможності економіки), створення сприятливих умов для активізації фінансування прикладних досліджень промисловими компаніями, використання різних комбінацій інструментів інноваційної політики, створення розгалуженої мережі інноваційної інфраструктури для більш масштабного створення, поширення й впровадження інновацій, активізацію особливої форми інтеграції - регіональних інноваційних кластерів, широке використання багаторівневого прогнозування науково-технічного й інноваційного розвитку (необхідного для вироблення довгострокової економічної стратегії й адаптації до наслідків глобалізації в науково-технологічному розвитку), забезпечення стабільності й сталості економічного розвитку [27, с. 24].

Одним з напрямів інноваційної політики США є використання непрямих методів регулювання, що виражаються загалом у податковому стимулюванні. У США система податкових пільг була створена ще в 1981 році і з того часу успішно функціонує. Всі податкові пільги можна розділити на прирістні і об'ємні. Об'ємні розраховуються пропорційно розміру витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, пов'язаних з основною виробничою і торговою діяльністю платника податків. Прирістні визначаються залежно від приросту витрат в порівнянні з базовим роком або середнім рівнем за певний період. Також у США досить успішно використовується податковий кредит у стимулюванні інноваційного підприємництва [24, с. 393].

Основою інноваційного процесу в США є інноваційне підприємництво у його численних формах організації й функціонування. Найбільш ефективною

формою інноваційного підприємництва, що зародилося вперше в США, є венчурний (ризиковий) бізнес. Розвиток венчурного бізнесу забезпечує високу інтенсивність і ефективність інноваційного процесу. Переваги венчурного бізнесу полягають у гнучкості, рухливості, здатності мобільно переорієнтуватися, змінювати напрям пошуку, швидко вловлювати й пробовувати нові ідеї. Рушійними силами стрімкого розвитку бізнесу є: бажання одержання високого прибутку, тиск ринку й конкуренція, чітко поставлені завдання й лімітовані строки виконання. Все це стимулює розробників діяти результативно й швидко, тим самим інтенсифікується дослідницький процес, прискорюється впровадження нововведенню [27, с. 25].

Характерними рисами інноваційної системи США є стратегічне управління науково-технологічним та інноваційним розвитком держави, що базується на перенесенні й закріпленні відповідальності за цей процес на інститут держави, у зв'язку із чим удосконалюється інституціонально-правова й соціально-економічна основа.

Так, можна виділити наступні передумови формування у США національної інноваційної системи:

- створення сприятливого інвестиційного середовища, завдяки чому іноземний капітал, підтримавши на ранніх стадіях розвитку інноваційні підприємства, створив основу для розбудови потужної інноваційної системи економіки;
- розгортання інноваційного процесу на власній основі, тобто за підтримки державою національних підприємств, адже дуже важливо не тільки створити умови для припливу іноземних капіталів у країну, а й сприяти розвитку власних;
- ефективна система освіти та науки, що природно взаємопов'язана з корпоративним сектором економіки. Система освіти та корпоративний сектор США утворюють цілісне інституційне утворення, що працює над однаковими проблемами.

Зупинимось на інноваційній політиці провідних країн-членів Євросоюзу. Відсутність серйозного прогресу в інноваційному розвитку, проблеми в зв'язку з розширенням Євросоюзу, старіння нації — всі ці фактори лягли в основу пропозиції Єврокомісії з нових напрямів інноваційної політики. Ці пропозиції сформульовані в документі "Інноваційна політика: сучасні підходи в контексті Лісабонської стратегії", де виділені наступні пріоритети розвитку:

- поліпшення інноваційного середовища шляхом посилення інноваційної складової всіх напрямів національних політик та їх інтеграції;
- стимулювання ринкового попиту на інновації та використання концепції "лідуючих" ринків, що передбачає підтримку ринків, найбільш сприйнятливих до нововведень;
- стимулювання інновацій у державному секторі, подолання бюрократичного консерватизму державної адміністрації;
- посилення регіональної інноваційної політики [16, с. 38].

Пріоритетною ініціативою країн-членів Євросоюзу передбачається створення "Інноваційного Союзу" - переорієнтації науково-технологічної та інноваційної політики на вирішення основних проблем людства, таких як зміна клімату, енерго- та ресурсоефективність, охорона здоров'я та демографічні зміни. Встановлені основні цілі функціонування "Інноваційного Союзу":

1. Завершення створення Європейського наукового простору, розробка програм стратегічних досліджень, які фокусувалися б на проблемах енергетичної безпеки, транспорту, кліматичних змін, ефективному використанні ресурсів, охороні здоров'я та старіння населення, екологічно нешкідливих методах виробництва та управління земельними ресурсами.

2. Покращення рамок умов для інноваційного бізнесу (створення єдиного патенту ЄС, модернізація основ для авторських прав та товарних знаків, покращення доступу до охорони інтелектуальної власності і прискорення впровадження стандартів сумісності, розширення доступу до капіталу та ефективне використання політики стимулювання попиту).

3. Запровадження "Європейських партнерств в інноваційній сфері" між ЄС та національними рівнями з метою прискорення розвитку та розміщення

технологій, які необхідні для вирішення нагальних проблем. Це передбачає: - розвиток "біоекономіки до 2020 року", ключових технологій, які здатні сформувати промислове майбутнє Європи, технологій, що дозволять людям похилого віку жити незалежно і бути активною частиною суспільства; - зміцнення та подальша розробка інструментів ЄС для сприяння інноваціям (структурні фонди, фонд розвитку сільської місцевості, рамкові програми для науково-дослідної діяльності, Програма розвитку інновацій, Стратегічний план енергетичних технологій тощо); - розвиток партнерських відносин в галузі обміну знань і зміцнення зв'язків між освітою, господарською діяльністю, дослідженнями та інноваціями, надання підтримки малим інноваційним фірмам.

4. Реформування систем національної науково- дослідної та інноваційної діяльності, зміцнення співпраці між університетами, зв'язків між науковою та господарською діяльністю, реалізація спільних програм та посилення транскордонного співробітництва, забезпечення розповсюдженню технологій по всій території ЄС.

5. Забезпечення достатньої кількості фахівців з природничих, математичних та технічних наук, зосередити шкільні програми на розвитку творчого потенціалу, інноваційних технологіях та підприємстві.

6. Оцінка пріоритетності витрат коштів на знання, використання податкових пільг та інших фінансових інструментів для заохочення припливу інвестицій в науково-технологічну сферу [22, с. 41].

Можна відзначити майже в усіх країнах-членах ЄС ефективне функціонування наукових парків, основною метою яких є розвиток науково-технічної та інноваційної діяльності у вищих навчальних закладах та наукових установах. Сучасна політика ЄС приділяє особливу увагу пошуку нових форм транскордонного співробітництва з метою підвищення ефективності співпраці та підвищення конкурентоспроможності прикордонних територій. Досвід Німеччини, Великої Британії, Франції, Австрії, Болгарії, Данії, Іспанії, Литви, Словаччини, Польщі, Фінляндії, Чехії, Швеції та інших країн-членів ЄС свідчить, що державна підтримка, безумовно, зіграла важливу роль для

формування інноваційної інфраструктури наукових установ, університетів, підприємств, де здійснюється процес комерціалізації наукових розробок, трансфер технологій [14, с. 24].

Важливою особливістю державного управління у сфері інноваційної діяльності є запровадження практики державних замовлень, переважно у формі контрактів на проведення науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, застосування непрямих методів державного регулювання, що формують стимулюючий вплив зовнішнього середовища та посилення ролі посередника (наукові парки) в організації ефективної взаємодії академічної і прикладної наук з виробництвом. Також необхідним є стимулювання кооперації у сфері науково-дослідницької та дослідно-конструкторської роботи промислових корпорацій та наукових парків, що активізує процес розвитку інноваційного підприємництва.

Окремо заслуговує на увагу інноваційна політика Японії.

Суть японської моделі інноваційної політики полягає у визначенні пріоритетних напрямів інноваційного розвитку та наданні їм значної державної підтримки. В Японії на державному рівні визначаються конкретні технологічні переваги, які повинні бути досягнуті, здійснюється стимулювання їх подальшого розвитку з метою переведення на нові технології всього народного господарства.

Уряд Японії розробив і реалізує політику активного втручання у виконання різноманітних науково-технічних завдань і масштабу (централізоване регулювання розвитку науково-технічної та інноваційної сфери у цій країні використовувалось і раніше). Так, у Японії створена розгалужена мережа державних органів, які формують науково-технічні пріоритети й розробляють оптимальні механізми стимулювання участі приватних компаній у пріоритетних проектах. Механізми сприяння розвитку інновацій у Японії регулюються Законом з науково-технічного розвитку, який прийняв Парламент країни у 1995 році. Цей закон був покликаний зміцнити національну економіку та покращити становище всієї нації, яка на той час знаходилась у стані довготривалої рецесії.

Крім того, цей законодавчий акт націлений на розвиток науково-технічної галузі, яка б забезпечувала сталий розвиток країни та світове лідерство у зазначеній сфері. Законом також передбачено обов'язкову розробку та підтримку з боку Ради з питань політики у сфері науки і техніки при Кабінеті міністрів Японії так званих «Базових планів розвитку науки і технологій у Японії». У таких Планах повністю викладається політика розвитку основних науково-дослідних розробок і їх застосування у суспільстві й економіці країни на кожні п'ять років [9, с. 70].

Уряд Японії підтримує науково-інноваційну діяльність підприємств різноманітними способами. Різні форми державної підтримки покликані «здешевити» вартість інвестицій в інновації, що стає додатковим стимулом для інвесторів у процесі прийняття рішення. Становлення інноваційно-інвестиційної моделі економіки Японії неможливе без застосування державою комплексу стимулів, у першу чергу фіскального характеру. Обумовлено це тим, що інвестиції в інновації пов'язані з додатковим ризиком, тому очікуваний прибуток має його компенсувати. А також уряд більшою мірою фінансує ті сфери фундаментальних досліджень, у яких приватний капітал не зацікавлений. При цьому в Японії понад половину державних коштів уряд виділяє університетам і лише близько чверті - державним і муніципальним науково-дослідним установам [9, с. 71].

На думку японського керівництва, з-поміж заходів фінансового стимулювання інноваційної активності приватного сектора один із найбільш ефективних - податкові пільги. У Токіо вважають, що мотивування компаній інноваційним шляхом розвитку за рахунок полегшення податкового тягаря набагато результативніше, ніж прямі дотації і субсидії. У Японії достатня увага приділяється також стимулюванню інноваційної діяльності малих і середніх підприємств, таким чином уряд прийняв систему податкових знижок, відповідно до якої малим і середнім підприємствам надаються знижки на більш вигідних умовах, ніж великим компаніям. Малі й середні підприємства, що здійснюють науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, можуть

отримати податкову знижку у розмірі 12 % від суми витрат на проведені ними науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи . Максимальний розмір знижки не перевищує 20 % суми, що виплачує компанія як корпоративний податок. При цьому сума знижки віднімається з податкової бази місцевого корпоративного податку. Також, уряд надає податкові знижки підприємствам, які здійснюють дослідження спільно з державними науково-дослідними установами, університетами та іншими вищими навчальними закладами [9, с. 73].

Так, завдяки дієвим механізмам стимулювання інноваційної політики, яку розробляє уряд і регулює закон, Японія є високотехнологічною країною, що завжди рухається в напрямку науково-технічного прогресу.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження у межах випускної кваліфікаційної роботи на основі аналізу чинного законодавства України та практики його застосування, а також ряду наукових праць, автором наведено теоретично узагальнене та власне роз'яснення наукового завдання щодо правового забезпечення безпеки інноваційної діяльності підприємства.

1. Інноваційна діяльність - це процес, спрямований на розробку інновацій, реалізацію результатів завершених наукових досліджень або певних науково-технічних досягнень в новий чи вдосконалений продукт, що реалізується на ринку, у новий або вдосконалений технологічний процес, що використовується в практичній діяльності, а також пов'язані з цим процесом наукові розробки та дослідження.

2. За останні роки загальна кількість вітчизняних промислових підприємств, що займалися інноваційною діяльністю та впроваджували інновації в Україні значно знизилася, що передбачає негативні наслідки у сфері інновацій. За структурою джерел фінансування інноваційної діяльності за цей період спостерігається зростання вкладення коштів промисловими підприємствами в інновації, здебільше фінансування здійснюється власними коштами організацій, а загальна сума витрат на інноваційну діяльність за рахунок іноземних інвестицій, кредитування та державних коштів спостерігається дуже незначною. Взагалі спадна динаміка інноваційної активності вітчизняних промислових підприємств та низький показник реалізації інноваційних товарів та послуг, свідчать про примусову вимушеність збільшення імпорту нових технологій, готової продукції та до скорочення експортних операцій щодо вітчизняної інноваційної продукції.

3. Можна стверджувати, що повноцінна, дієва політика підтримки розвитку інновацій в Україні досі не сформована. Державне стимулювання інноваційної діяльності носить скоріше декларативний характер. Місцеві органи самоврядування не мають чітких уявлень про механізми формування

та реалізації інноваційних стратегій та програм. Крім того, Україна не має єдиної та чіткої стратегії інноваційного розвитку, що вкрай негативно відбивається як на рівні створення та використання інновацій, так і на показнику конкурентоспроможності країни. Тому розробка та реалізація ефективної інноваційної політики на мезорівні на даний момент має виступати одним з найголовніших завдань уряду та місцевих органів влади.

4. Для економічного піднесення регіонів України варто більше уваги звертати на заходи непрямої підтримки, що буде стосуватися кожного суб'єкта господарювання, що захоче займатися інноваційною діяльністю та впроваджувати новітні технології та продукцію, використовуючи досвід інших високо розвинених країн світу.

5. Так, для раціоналізації процесу законотворення, підвищення ефективності та результативності контролю за дотриманням положень законодавчих і нормативно-правових актів у сфері інноваційного підприємництва необхідно дотримуватися базових принципів законотворчого процесу, удосконалити організаційно-функціональну структуру органів центральної виконавчої влади, структуру комітетів Верховної Ради України, затвердити програму розвитку законодавства, розширити критерії оцінювання результативності нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері науки та інноваційної діяльності, запровадити відповідальність за впровадження та моніторинг виконання і впливу законодавчих актів на стан інноваційного підприємництва та соціально-економічний розвиток країни, запровадити автоматизовану систему контролю за виконанням нормативно-правових актів, розвинути громадський контроль та нагляд, сформувати і залучати до цього процесу громадські об'єднання у формі громадських рад, робочих груп тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-ІУ (редакція від 07 березня 2018 р.) // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 18, № 19-20, № 21-22. - Ст. 144.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-ІУ (редакція від 07 березня 2018 р.) // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №№ 40-44. - Ст. 356.
3. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04 липня 2002 р. № 40-ІУ (редакція від 05 грудня 2012 р.) // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 36. - Ст. 266.
4. Про наукову і науково-технічну експертизу: Закон України від 10 грудня 1995 р. № 51/95-ВР (редакція від 05 грудня 2012 р.) // Відомості Верховної Ради України. - 1995. - № 9. - ст.56.
5. Про [пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні](#): Закон України 08.09.2011 № 3715-УІ (редакція від 05 грудня 2012 р.) // Відомості Верховної Ради України. -2012. - № 19-20. - Ст.166.
6. Абрамешин А.Е., Вороніна Т.П., Молчанова О.П., Тихонова Е.А., Шленов Ю.В. Інноваційний менеджмент: підручник. / під.ред. О.П. Молчанової. М.: ВітаПрес, 2001. – 448 с. 2.
7. Баганець О. О. Системний аналіз інноваційних правовідносин / О. О. Баганець // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18 : Економіка і право. - 2014. - Вип. 26. - С. 170-175.
8. Братчук Л. М. Теоретичне обґрунтування сутності інноваційної діяльності в системі бухгалтерського обліку / Л. М. Братчук // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент. - 2016. - Вип. 4. - С. 81-86.
9. Гаврилюк Р. П. Державна політика Японії у сфері розвитку інноваційної економіки / Р. П. Гаврилюк // Економіка та держава. - 2015. - №

10. - С. 46-49

10. Гайда І. О. Загальні принципи та методи стимулювання державної інноваційної політики Японії / І. О. Гайда // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. - 2015. - № 2 (71). - С. 69-71

11. Гладка О. В. Комерційна концесія як складова інноваційно-інвестиційної політики держави / О. В. Гладка // Юрист України. - 2015. - № 4. - С. 72-78.

12. Захарченко В.І., Корсікова Н.М., Меркулов М.М. . Інноваційний менеджмент. Теорія і практика в умовах трансформації економіки :навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури – 2012, 446 с.

13. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за заг. ред.В.М. Гейця та ін. // НАН України. - К. - 2015. - 336 с.

14. [Ковтуненко К. В.](#) Роль учасників інноваційної діяльності в процесі використання інноваційних розробок / К. В. Ковтуненко // [Економіка харчової промисловості](#). - 2015. - № 2. - С. 63-66.

15. Колодяжна І.В. Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств в Україні / І.В. Колодяжна, К.Е. Борблік // Мукачівський державний університет. Економіка і суспільство. - 2017. - № 9. - С. 449-453.

16. Криворучко Т.В. Можливості та перспективи застосування європейських практик державного управління у сфері інновацій /Т.В. Криворучко // Національна академія державного управління при Президентові України. Теорія та історія публічного управління, аспекти публічного управління - 2015. - № 5-6 (19-20) травень-червень. - С. 21-30.

17. Кіпіоро І. М. Проблеми розвитку інноваційної діяльності підприємств в Україні та шляхи їх вирішення [Тези] /

18. Кіпіоро І. М. // Інвестиційні та інноваційні пріоритети діяльності економічних суб'єктів: збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 6–7 грудня 2013 р.) / ГО «Центр економічних досліджень та розвитку». – У 3-х частинах. – О. : ЦЕДР, 2013. –

Ч. 2. – 128 с.

19. Кіпіоро І. М. Роль інновацій як стратегічного елементу інвестиційної діяльності промислових підприємств [Текст] / І. М. Кіпіоро // 208 Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – Кіровоград: КНТУ, 2013. – Вип. 23. – 430 с. 41. Кіпіоро І. М. Удосконалення державної підтримки розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності [Текст] /

20. Коваленко Ю.М. Інвестиційний аналіз: підруч. / Ю.М. Коваленко, А.А. Пересада, С.В. Онікієнко. – К.: КНЕУ, 2003. – 485с. - С. 42 .

21. Колесніченко В. Ф. Визначення сутності категорій нововведення, інновація, інноваційна діяльність та інноваційний процес / В. Ф. Колесніченко // Економіка розвитку. – 2005. – № 4 (36). – С. 100–107.

22. Корінько Н. Д. Інновації у діяльності суб'єктів господарювання / Н.Д. Корінько // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 5. – С. 149–154.

23. Космидайло І. В. Інноваційна спрямованість як засіб інноваційного росту / І. В.Космидайло // АПЕ. – 2012. – № 6 (60). – С. 113-115.

24. Крисальний О. В. Організаційно-економічні особливості інноваційної діяльності / О. В. Крисальний // Економіка АПК. – 2005. – № 8. – С. 10– 12.

25. Крупка М.І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України. – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2001. – 608 с. – С.24

26. Лисин Б. К. Инновационный потенциал как фактор развития / 211 Б. К. Лисин, В. Н. Фридлянов // Инновации. – 2002. – № 7. – С. 17–34.

27. Лобас І.В. Особливості інноваційно-інвестиційної політики України [електронний ресурс] / І.В. Лобас // Державне управління : теорія та практика. – К. : ДВНЗ Національна академія управління при президенті України, 2011. – № 2. – Режим доступу :

<http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Lobas.pdf>

28. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність : [підручник] [електронний ресурс] / Т.В. Майорова. – К. : Центр учбової літератури, 2009.
29. Є.В. Особливості інноваційного розвитку європейських країн / Є.В. Макаренко // Проблеми науки. – 2008. – №7. – С. 39-42.
30. Малицький Б. А. Стан, проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки України / Б. А. Малицький, А. С. Попович // Економіка ринкових відносин. – 2008. – № 1. – С. 65–75.
31. [Лиськова Л. М.](#) Інноваційна діяльність вітчизняних підприємств у період структурної кризи як метод забезпечення їх конкурентоспроможності / Л. М. Лиськова // [Європейські перспективи](#). - 2015. - Вип. 6. - С. 13-19
32. Лігузова В.О. Світовий досвід державної підтримки інновацій / за ред. В. О. Лігузової, Ю. В. Баклаженко, Р. М. Гирі // Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. Глобальні та національні проблеми економіки - 2017. - Випуск 18. - С. 36-41
33. Мамонтова Н. А. Тенденції фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності / Н. А. Мамонтова // Актуальні проблеми економіки. - 2015. - № 12. 118-124.
34. Манаєнко І.М., Кравець А.І. Фінансування інноваційної діяльності підприємств: українські реалії та досвід ЄС / Інфраструктура ринку. - 2018. - № . 15, С. 109-115.
35. Матвеев П. С. Особливості правового забезпечення інноваційних договорів у залежності від їх видів / П. С. Матвеев // Наше право. - 2015. - № 2. С. 127-135.
36. Микитюк П. П. Інноваційний розвиток підприємства / Микитюк П. П., Крисько Ж. Л., Овсянюк-Бердадіна О. Ф., Сковчиляс С. М. // Навчальний посібник. - Тернопіль: ПП «Принтер Інформ». - 2015. - 224 с.
37. Механізми переходу економіки України на інноваційну модель

розвитку [Текст]: [монографія] / О. І. Амоша, С. М. Кацура, Т. В. Щетілова та ін. ; НАН України. Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк : [б. и.], 2002. – 107 с.

38. Наукова та інноваційна діяльність в Україні [Електронний ресурс]: за даними Державної служби статистики України – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/ni/ind_rik/ind_u/2002.html

39. Наукова та інноваційна діяльність України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/exsp2017/10/183pdf.zip>

40. Непочатенко О. О. Планування діяльності підприємств: навчальний посібник. / О. О. Непочатенко, Н. П. Резнік, Л. В. Транченко, О. М. Транченко, Р. І. Лопатюк. – К. : КиМУ, 2014. – 448 с.

41. Нестерчук Ю. О. Організація інноваційної діяльності / Ю. О. Нестерчук // Аграрний форум – 2008 : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (15–18 жовтня 2008 р., Суми, Україна). – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – С. 172–173

42. Нестерчук Ю. О. Роль держави у вирішенні проблем інноваційного розвитку / Ю. О. Нестерчук // Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин : матеріали ІІІ Міжнар. наук.-практ. конф., м. Умань, 5–6 черв. 2009 р. – Умань: Видавець «Сочінський», 2009. – Ч. II. – С. 67–69.

43. Никулина О. В. Системный подход к управлению инновационным развитием промышленных предприятий / О. В. Никулина // Качество. Инновации. Образование. – 2011. – № 10. – С. 24–29

44. Овечкіна О. А. Інституціональні фактори впливу на інноваційний розвиток регіонів в умовах трансформаційних перетворень національної економіки / О. А. Овечкіна, К. В. Іванова // Ученые записки Крымского инженерно-педагогического университета. Экономические науки. – Симферополь : НИЦ КИПУ, 2007. – Вып. 10. – С. 194–198.

45. Онишко С. В. Інноваційна модель економіки: правові та методологічні засади проведення експертизи інноваційних проектів

: [монографія] / С. В. Онишко, С. О. Єгоров, Ю. М. Черненко та ін. // За ред. Ю. П. Доценка. – К. : МП «Леся», 2006. – 196 с.

46. Онишко С. В. Фінансовий потенціал інноваційного розвитку економіки / С. В. Онишко // Фінанси України. – 2003. – № 6. – С. 67–74.

47. Економіка і організація інноваційної діяльності // За загальною редакцією Стельмашук А.М. — Тернопіль: Економічна думка 2001

48. Економіка та організація інноваційної діяльності // Сухоруков А.І. — Київ 2001

49. Основы инновационного менеджмента: Теория и практика : учеб. пособие / Под. ред. П. Н. Зовлина и др. – М. : Экономика, 2007. – 475 с.

50. Покропивний С. Ф. Ефективність інноваційно-інвестиційної діяльності / С. Ф. Покропивний, А. П. Новак. – К. : КНЕУ, 1997. – 184 с

51. Поліщук Н. В. Види ефектів інноваційної діяльності підприємств / Н. В. Поліщук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/1_NIO_2011/Economics/78180.doc.htm

52. Поліщук О.О. Сутність поняття «інноваційна діяльність» як соціально-економічної категорії [електронний ресурс] / О.О. Поліщук // Економічний вісник Донбасу : Науковий журнал. – Донецьк : 2010. – №3(21). – С.169-171. Порівняльна характеристика інноваційно-інвестиційних підходів до реалізації економічної політики в зарубіжних країнах / І. В. Лобас // Економіка та держава. - 2009. - № 8. - С. 65-67. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2009_8_22

53. Проблеми управління інноваційним розвитком підприємства у транзитивній економіці [Текст] : [монографія] / ред. С. М. Ілляшенко. – Суми : Університетська книга, 2005. – 582 с.

54. Проект «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» [Електронний ресурс] // Комітет з питань науки і освіти Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/doccatalog/list?currDir=48718>

55. [Полозова Т. В.](#) Інноваційна діяльність підприємства та економічна сутність інноваційного процесу / Т. В. Полозова, Д. Ю. Кривцун // [Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент.](#) - 2015. - Вип. 12. - С. 108-113.

56. Полозова Т.В. Організаційно-економічний механізм управління інноваційно інвестиційною спроможністю підприємства.. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017.-.126 с..

57. Рилач Н. Європейський інноваційний союз в глобальних інноваційних процесах / Н. Рилач // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини. - 2015. - № 1(43). - С. 39-43.

58. Скорицький А. М. Аналіз правового регулювання підприємницької діяльності в Україні / А. М. Скорицький // Наше право . - 2015. - № 1. - С. 82

59. Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство. Ч. 2: зб. матеріалів II міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15.05.2015) / упоряд. Калитчак Р. Г., Зазуляк З. М. - Львів : Центр американських студій ФМВ ЛНУ ім. І. Франка, 2015. - 832 с.

60. [Стояновський А. Р.](#) Державна підтримка розвитку інноваційної інфраструктури в Україні / А. Р. Стояновський, З. С. Тимняк // [Науковий вісник НЛТУ України.](#) - 2016. - Вип. 26.6. - С. 131-136

61. Санто Б. Інновація как средство экономического развития. М., 1990. – 312с.

62. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями. М., 1989. 304с.

63. Терещенко В. Л. Стан та забезпечення інноваційної діяльності в Україні / В. Л. Терещенко // Глобальні та національні проблеми економіки. - 2016. - Вип. 11. - С. 800-806.

64. Хаїрова Е. А. Модель інноваційного розвитку США в контексті сучасного розвитку / Е.А. Хаїрова // Культура народів Причорномор'я. —

2015.

— № 259. — С. 23-26.

65. Чулаєвська М .Є. Інноваційна діяльність в Україні як фактор забезпечення економічного розвитку та стабільності / М. Є. Чулаєвська, К. К. Баранцева // - К. : ДФСУ. - 38 с.

66. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. М.: Прогресс, 1982

67. Щокін Р. Г. Роль експертизи в укладанні господарських договорів у сфері інтелектуальної діяльності / Р. Г. Щокін // Наукові праці МАУП. - 2016. - Вип. 42. - С. 152-157.

68. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление. М.: ИНФРА М, 2000. 312 с

69. Galindo M. Á., Méndez M. T. Entrepreneurship, economic growth, and innovation: Are feedback effects at work? // Journal of Business Research. – 2014. – Т. 67. – №. 5. – С. 825-829.

70. Snieska V., Valodkiene G. Impact of innovations upon economic growth during recession // Technological and Economic Development of Economy. – 2015. – Т. 21. – №. 4. – С. 626-642.